

VIÐMERKINGAR

Hvussu nógv er oljan verd fyri Føroyar?

Kári Petersen

Um eins nógv olja er við Føroyar, sum tað er vestan fyri Hetland, so verða føroyingar ikki fíggarliga betri fyri enn teir eru í dag. 600 milliúnir tunnur vóru upprunaliga í teimum báðu stóru hetlensku fundunum, og við føroysku oljuskattaskipanini er henda nøgd verd um 17 milliardir fyri føroyska samfelagið. Donsku ríkisveitingarnar eru um 20 milliardir verðar. Um olja verður funnin av umleið somu nøgd sum í Hetlandi, verða ríkisveitingarnar minnkaðar munandi, móguliga verða tær minnkaðar heilt burtur.

Danir fáa sostatt allan fíggarliga vinningin, um føroyingar finna olju, nevnliga 20 milliardir krónur. Føroyingar gerast sostatt als ikki ríkari av, at vit finna olju. Hinvegin kunnu føroyingar vinna munandi størri búskaparligt frælsi burtúr oljuvinnuni, um rætt verður farið fram.

Búskaparligt ávirkan av oljuni

Nógv hevur verið spekulerað og hugleitt um hvussu oljan fer at ávirka føroyska samfelagið. Tað vil siga, um nú nókur olja er har. Hinvegin sær tað ikki út til at nakar hevur hug at siga nakað um hvussu tað fer at ávirka Føroyar búskaparliga, um olja verður funnin. Undirritaði skal við hesi grein geva eitt boð uppá, hvussu tað fer at ávirka Føroyar, um eins nógv olja er í føroysku undirgrundini, sum tað er í ókinum vestan fyri Hetland.

Er oljan 360 milliardir verd?

Avtalan um at føroyingar skuldu eiga rættin til tað ríkið, sum er í undirgrundini, ferðir fyrr í ár til stórt rok í Danmark. Tá varð sagt í Ekstra Bladnum, og endurgivið av føroyskum fjølmiðlum, at oljan í føroysku undirgrundini var 360 milliardir krónur verd. Poul Schluter varð av øðrum politikarum ákærdur fyri at hava latið føroyingum hetta ríkið undir alt ov lagaligum treytum, nevnliga, at ríkisveitingarnar skuldu minnast um føroyski landskassin fekk inntøkur frá oljuni.

Sum vit skulu síggja er talið 360 milliardir púra órealistiskt. Hóast hetta, so varð talið 360 milliardir endurtikið upp í saman av fjølmiðlum. Skal hetta talið vera rætt, so skulu vit finna 3-4 ferðir so nóga

olju, sum funnin er vestan fyri Hetland. Harafturat skal havast í huga, at virðið av oljuni fyri landskassin bert er ein brotpartur av virðinum av oljuni, meðan hon liggur í undirgrundini.

Vit fara eisini at síggja, at avtalan um at minnka av ríkisveitingunum, so hvørt sum føroyingar fáa oljuinntøkur, er sera snild, sæð frá einum donskum sjónarmiði.

Er nókur olja har?

Tað, at nókur oljufeløg tíma at leita eftir olju á markinum millum Føroyar og Hetland, verður av nógvum tikið sum fullgott prógv fyri, at olja er í føroyskum øki. Tað má tó eisini havast í huga, at oljufeløg hava borað vestan fyri Hetland í 10-15 ár. Útvið 100 brunnar eru boraðir, og bert tvey oljuøki eru funnin, sum eru vinnuliga berandi. Tað, at oljufeløg bora, er eingin trygd fyri at olja er har, men er heldur ein ábending um, at ávis sannlíkindi eru fyri, at olja er har. Um ein royndarboring út av fimm eydnast, so verður hetta roknað sum eitt gott úrslit av oljufeløgnum.

Fyritreytir

Vit fara í hesi greinini at nýta tær nøgdarnar av olju, sum funnar eru vestan fyri Hetland, og sum tað er vinnuliga forsvarligt at fara eftir. Oljuleiðirnar Foinaven og Shiehallion høvdu ávikavist 250 milliúnir og 350 milliúnir fót av olju, tilsamans 600 milliúnir fót.

Roknað er við ein oljuprís uppá 21 dollarar pr. fat. Í 1998 var oljuprísurin 10-12 dollarar, hann hevur síðan verið uppá ímóti 30 dollarar. Oljuprísurin hevur í seinastuni verið um 23-25 dollarar, men hann er sera svingandi. Nevnt kann, at í kolvetnisskattalógini hevur føroyska fyrisitingin nýtt oljuprísir uppá 17 dollarar og 25 dollarar. 21 dollarar er tí bert eitt leysligt met, sum hóast alt liggur miðskeiðis í teimum prísunum vit hava sæð seinastu fimm árin.

Dollarin verður settur til 8 kr. Oljuprísurin er sostatt 168 kr. pr. fat.

Virðið av oljuni meðan hon liggur í undirgrundini

Vit kunna sostatt koma fram til, at oljan hevur eitt virði uppá 600 milliúnir fót ferðir 168 kr. meðan hon liggur í undirgrundini, tað er 100,8 milliardir krónur.

Kostnaðurin av at fáa oljuna upp

Tað er sera ymiskt frá oljuøki til oljuøki, hvussu dyrt tað er at fáa oljuna upp. Sum tað sæst í talvuni (Framleiðslukostnaðir), so er kostnaðurin 1,5 dollarar pr. fat niðri í Saudi-Arabia, 2,5 dollarar í Azerbaidjan, 12 dollarar í norskum øki, og 13 dollarar í enskum øki. Hinvegin ger tekniligi framburðurin, at kostnaðurin kemur longur niður við tíðini. Føroyska økið verður tó roknað sum eitt torført øki, bæði tí verðið er verri enn td. í Norðsjónum, og tí borað verður á stórum dýpi. Í føroysku oljuskattalógini verður kostnaðurin mettur til 10,5 dollarar. Hesi kostnaður skal sostatt dragast frá áðrenn ein kann koma fram til, hvussu nógv oljan er verd fyri oljufeløgini og landskassin tilsamans.

Skoytast kann uppá, at tann høgi kostnaðurin er ein høvudsorsøk til, at Føroyar ikki gerast nakað nýtt Kuwait.

Virðið fyri oljufeløg og landskassin

Tá kostnaðurin er frádrigin hava vit funnið fram til, hvussu nógv oljan er verd fyri oljufelagið. Sum nevnt omanfyri, er bruttovirðið umleið 21 dollarar og um kostnaðurin er 10,5 dollarar, so er nettovinningurin 10,5 dollarar pr. fat.

Hesum vinningi skal oljufelagið gjalda skatt av til føroyska samfelagið. Um talan er um eitt oljuøki av heldur vánaligari ella vanligari dygd og stødd, so er skattaprosentið 27 %. Um oljuøkið hevur nóga olju, sum er løtt at taka upp, so kann skattaprosentið fara upp til 40 %. Í rokni-stykkinum er roknað við hampuliga góðum (rentablum) oljuleiðum, og skattaprosentið sett til 33. Oljufelagið fær sostatt tveir trýingar av 10,5 dollarum pr. tunnu, tað er um 7 dollarar, meðan landskassin fær ein trýingar av 10,5 dollarum pr. tunnu, tað er um 3,5 dollarar.

Um oljan er 100,8 milliardir verd har sum hon liggur (ella ikki liggur), so merkir hetta, at fyri at fáa oljuna upp, so kostar hetta 50,4 milliardir, bruttoinntøkan hjá oljufeløgnum verður 50,4 milliardir,

nettoinntøkan (tveir trýingar) verður 33 milliardir, meðan skattaintøkan hjá landskassinum verður slakar 17 milliardir. (Sí talvu: Virðið av olju fyri landskassin)

Vandin við at fáa 17 milliardir inn í búskapin

Tá oljufeløgini hava gjørt so stórar iløgur, sum talan er um í slíkum førum, so eru tey í fyrsta lagi noydd at vinna so nógv av ilögnum inn aftur so skjótt sum gjørligt. At framtíðar inntøkur eru minni verðar enn inntøkur her og nú, ger, at oljufeløgini hava eitt insitament afturat at taka oljuna upp so skjótt sum gjørligt. Hetta ger, at føroyski landskassin í nokur ár fær milliardir í eykainntøkum. Um ikki rætt verður atborið, so verður tað til stóran skaða fyri føroyska búskapin um hesin peningurin verður brúktur og settur í umfar í føroyska samfelagnum. Verður peningurin brúktur, so kann hetta lættliga seta gongd á eina stóra inflatión, sum førir til stóran lönarvøkstur, sum við tíðini kann gera føroyska vinnulívið ókappingarført. Tá so oljan einferð er uppi, hava vit einki vinnulív, sum kann upphalda føroyska samfelagnum.

Skal oljan hava nakra positiva ávirkan fyri Føroyar, er tað sostatt alneyðugt at oljupengarnir verða beindir í ein grunn, so teir ikki trýsta kostnaðarstøðið uppeftir. Ein kann við tíðini taka nakað út av peninginum, til dømis árliga realavkastandi uttan at hetta ger alt ov stóran skaða á føroyska samfelagið.

Føroyar verða ikki nakað Kuwait

Um vit koyra 17 milliardir í ein grunn, hvussu nógv hava so 17 milliardir at týða fyri føroyska búskapin? Um vit rokna við einum realavkasti uppá 3 prosent, so gevur hetta eina inntøku uppá 510 milliúnir árliga.

Roknar ein hinvegin uppá persón, so svara 17 milliardir til eina ogn hjá hvørjum føroyingi uppá 370.000 kr. Vit verða sostatt ikki milliúnar av at finna 600 milliúnir fót av olju. Eitt realavkast uppá 3 prosent av 370.000 gevur eina árliga eykainntøku uppá 11.000 til hvønn føroying. Talið tykist sera lítið, men hinvegin skal ein hava í huga, at tá er inntøkan býtt út á hvønn nýfðing og hvønn pensiónist. Av tí at tað umleið 24.000 av samlaða íbúgvatalinum uppá 46.000 verða roknað uppá arbeids-

styrkina (tey, ið kunnu og ynskja at arbeiða) so munar ein upphædd uppá 11.000 munandi meira enn tað kanska tykist í fyrsta umfarið.

Niðurstøðan er, at vit ikki skulu rokna við nakrari stórar eykainntøkan frá oljuni, men at vit hinvegin fáa eitt iskoyti, sum liggur um 45.000 fyri eina familju við tveimum børnum.

Ríkisveitingin verður minnkað burtur.

Verða vit ríkari, um vit finna olju? Tað velst, hvørjar fyritreytir ein annars setir. Tá Poul Schluter gjørdi avtalu við føroyingar fyrst í 90 árunum, um at ríkisveitingin skuldu minnast í mun til oljuinntøkurnar hjá Føroyum, visti hann hvat hann gjørdi. Um ríkisveitingin er 1250 mió. kr. og veksur við prístalimum, so hevur hon eitt samlað kapitaliserað virði uppá 31,3 mia. kr. Hetta er tó neyvan eitt realistisk alternativ. Hvørki føroyingar ella danir hava áhuga í, at ríkisveitingin verður hildin á einum so høgum støði. Roknar ein hinvegin við einari ríkisveiting uppá 1250 mió., har upphæddin ikki veksur við prístalimum, so hevur ríkisveitingin eitt virði uppá 20,8 mia. kr. Hetta er kanska eitt meira realistisk alternativ. Í løtuni sær tað út til, at ríkisveitingin verður 900 mió. kr. (heildarveiting 650 mió. og danskar útreiðslur fyri 250 mió. kr.). Verður henda upphædd hækkað við prístalimum hevur hon eitt kapitaliserað virði uppá 22,5 mia. Í báðum førum hevur ríkisveitingin eitt kapitaliserað virði uppá stívliga 20 mia. kr.

Um føroyingar finna olju, so verða tað sostatt danir sum fáa allan fíggarliga vinningin av hesum. Teir kunnu kunnu spara ríkisveitingina burtur eftir stuttari tíð, uttan at livi-støðið broytt stórvægis í Føroyum. Harvið fáa teir ein vinning uppá umleið 20 mia. í spardum útreiðslum. Føroyingar fáa sostatt ongan fíggarligan vinning um vit finna olju. Hinvegin fáa vit eina inntøkukeldu afturat, og enn tá eina inntøkukeldu, sum ikki fylgir útsvingunum í fiskivinnuni. Harvið fáa vit munandi størri fíggarligt sjálvbjargni.

Tað skal ikki lítisvirðast. Uttan mun til um fólk annars ganga inn fyri fullveldi ella ikki, eiga vit at stremba ímóti at gera Føroyar meira búskaparliga sjálvbjargnar.

Flleiri av teimum, sum hava tikið lut í orða-

skiftinum í seinastuni hava ivast í, um ein mógulig oljuvinna yvirhøvdur verður til gagns fyri Føroyar og um føroyingar yvirhøvdur eiga at ynskja sær, at olja er í føroysku undirgrundini.

Undirritaði heldur tó, at við omanfyrinevndu fyritreytum, og við tí fyritreyt at føroyskir politikarar halda fingrarnar langt burtur frá oljupengunum, so eru útlit til, at ein mógulig oljuvinna kann vera til stórt gagn fyri land okkara.

Avleitt virkseimi

Undirritaði hevur einki gjørt við at meta um móguligt avleitt virkseimi av oljuvinnuni. Onnur orsökkin er, at tað er sera torført at meta um, hvussu stórt eitt tilfíkt virkseimi kundi verið, m. a. í hvussu stóran mun føroyingar kunnu gera seg galdandi í avleiddu vinnunum. Hin orsökkin er, at tað verður torført at fáa varandi virðir burtur úr avleidda virkseminum. Sjálvt um føroyingar skuldu klára seg væl í avleiddu vinnunum, hevði tað verið sera torført at nýtt upparbeidda serkunleikan í øðrum londum, serliga tí oljuvinnan er í minking í hinum europeisku oljulondunum. Sum tað sæst í talvuni (Prógvaðar oljugoymslur), hava hvørki Danmark, Noreg ella Bretland langa tíð eftir sum oljulond. Samanumtikið má sigast, at tað er sera torført at gera metingar um, hvussu stórt avleitt virkseimi vit skulu rokna við, og um tað kann fáa positiva ávirkan á føroyska samfelagið í longdini.